

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu järjestö tai yhdistys

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Lagförslaget motiveras med avbyråkratisering och korrigerings av överlappande bestämmelser i centrala lagar. Målsättningen att stärka det sociala arbetet och att förtydliga socialarbetets yrkesgruppers rollfördelning samt att förtydliga en del strukturer är positivt men riskerar nu att misslyckas på grund av sin genomförbarhet. Liksom andra lagförslag har lagberedningen inte hunnit med att bedöma lagförslaget konsekvenser i förhållande till socialrättens specialområden och en mera ingående analys av hur individernas rättsskydd påverkas oberoende av om det handlar om sådan socialservice som finns till för stora allmänheten eller enbart service för specialgrupper. Betydelsen av socialarbetarnas specialkompetens lyfts upp men kopplingen till det praktiska utförandet i socialt arbete blir oklart. Det finns en risk att dokumentation som är central för både individerna och arbetstagarna skärs ner till den grad att rättssäkerheten äventyras.

Bristfällig kartläggning i början får långsiktiga följder. Problemet är inte dokumentation i sig utan att den används suboptimalt på grund av begränsningar i datasystem. Därför ter det sig märkligt att lagen ändras, trots att det är lagtillämpningen och organiseringen som sänker arbetseffektiviteten. Här behövs mer välavvägd statlig styrning. Om lagförslaget fortgår borde också speciallagar som bygger på socialvårdslagen ändras i substans. Det har exempelvis inte beaktats att klientplanen är helt central i nästan all service, inklusive färdtjänst och personlig assistans, i funktionshindersservicelagen.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Ei

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Se särskilt svar på fråga 1 men även 6, 9, 13, och 15.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

-

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Det måste säkerställas tillräckliga resurser i välfärdsområdenas finansiering samt bättre samarbete mellan kommuner och välfärdsområden.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Se i synnerhet fråga 9 och 15.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Allmän och otydlig lagstiftning ger utrymme för tolkning. I teorin kan det vara till såväl statens som medborgarnas fördel, men som Yles artikel (19.12.2025) visar används denna prövning marginal främst i nedskärningssyfte och inte för att bättre beakta de individuella behoven, vilket är syftet med socialvårdslagen och särskilt den nya funktionshindersservicelagen. Risken är att detta tillvägagångssätt ytterligare förstärks i och med att nya finansieringsprinciper samtidigt införs i socialvårdslagen och att beredningen av förslaget om tekniska lösningar fortgår i riksdagen trots uppenbara problem. Risken är dels att en överbetoning av kostnadseffektivitet leder till att klienters olika behov av hjälp och stöd inte identifieras i ett tillräckligt tidigt skede, vilket kan hota en jämlik tillgång till oundgänglig och nödvändig basservice. Dels att om klienters behov, åsikter och önskemål inte utreds tillräckligt omfattande och/eller inte skrivs ner i dokumentation med tillräcklig tydlighet i dokumentationen - om sådan alls finns eller i alla fall i tillräckligt detaljerad utsträckning - har klienten inte mycket att stöda sig på ifall man vill överklaga beslutet (i fortsättningen bara om det

gäller en serviceform och inte socialt arbete eller handledning) eller uttrycka sitt missnöje gentemot det. Samtidigt kan inte yrkespersonen klandras om det blir en situation av ord mot ord. Därtill är det klart att det även är frågan om yrkespersonens rättssäkerhet. Om dokumentation och omfattande kartläggning som stöd för detta saknas kan hen inte skydda sig mot konsekvenser som följer av tjänstefel och dylikt, ifall exempelvis en kundstyrgrupp i praktiken har begränsat hens handlingsutrymme så mycket att övervägande av olika alternativ inte finns vid fattande av beslut om service.

Därför behövs en ordentlig konsekvensbedömning av helheten redan under lagberedningen, inte bara efteråt. I årsöversikten 2025 av Rådet för bedömning av lagstiftningen betonas det att rådets vanligaste utvecklingsrekommendationer gäller de grundläggande och mänskliga rättigheterna. En vanlig brist är att det saknas konkreta bedömningar om hur lagförslag påverkar en viss människogrupp. De tre lagarna nämnda ovan (detta utkast till regeringsproposition samt RP 90/2026, och RP 113/2025) och de övriga ändringar denna regering gjort i det socialrättsliga skyddet – såsom i möjlighet till sänkning av grunddelen i utkomststöd och indexfrysningar av förmåner – kombinerat med höjda eller nya avgifter inom hälsovården har alla beretts alltför isolerat från varandra.

Paradoxen är klar. Mindre dokumentation (som görs alltmer sällan av socialarbetare) enligt detta utkast kommer att leda till att underlaget för forskningen som behöver utvecklas i RP 90/2026 och de erfarenhetsbaserade bedömningarna inte kan utvecklas utan snarare undergrävs. Detta utkast (kombinerat med RP 90/2026 som riskerar leda till att allt fler kategoriska istället för individuella bedömningar görs som leder till att kostnadseffektivitet i det korta loppet får dyra konsekvenser i längden om stödbehöven inte identifieras i ett tillräckligt tidigt skede) har även följder för RP 113/2025, där problemfrågorna som grundlagsutskottet kommenterat i två omgångar handlar om att det inte har utretts och presenterats tillräckligt tydligt och avskilt vilken teknik som kan användas när och hur länge, samt hur personens och de anhörigas rätt till privatliv och självbestämmanderätt garanteras. Paradoxen handlar om att å ena sidan utgår RP 113/2025 från att samtycke inte alltid är till fördel - och en kompetent yrkesperson. Å andra sidan riskerar detta utkast och RP 90/2026 att urholka de strukturer som tryggar den utredningen.

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Synförbundet understöder Vammaisfoorumis utlåtande till denna del.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

-

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihooltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Ei

Perustelut tiiviisti?

I lagförslaget är det problematiskt att processbestämmelserna är svåra att läsa, tolka och tillämpa även för en jurist. Det pedagogiska och systematiska upplägget som finns i nuvarande lag återspeglas inte i lagförslaget på grund av att det finns många steg (ventiler) som en person måste gå igenom och krav som måste uppfyllas för att överhuvudtaget ett klientskap ska inledas, vilket är kravet för att komma åt service.

För det första blir ärendet anhängigt enligt 34§ 1 mom när en klient exempelvis kontaktar socialservicen. Samtidigt står det i 35c§ 1 mom att välfärdsområdet ska ordna sin verksamhet så att en person utan dröjsmål kan få kontakt med socialvården för att få den handledning och rådgivning som avses i 6§ eller för att inleda ett socialvårdsärende. Här blir det oklart om klienten ska känna till och måste kräva att ett ärende skall inledas. Risker är att enbart en allmän handledning erbjuds och att det i det sambandet inte nämns om möjligheten att inleda ett ärende. Det blir också oklart hur denna bestämmelse förhåller sig till 4 och 5§ klientlagen.

För det andra när ett ärende har inletts enligt 35c§ 2 mom har klienten rätt till ett personligt samtal dock gäller det inte om samtalet är uppenbart onödigt. Det blir oklart vem som gör bedömningen av om saken är uppenbart onödig eller inte (bl a förhållandet till 49c§). Problemet berör huvudsakligen nya klienter.

För det tredje bedöms stödbehovet i det personliga samtalet som avses i 35c§ 2mom. . Här blir det oklart när stödbehovet bedöms, hur det bedöms (nuvarande 37 § tas bort och flyttas inte ens delvis till klienthandlingslagen) eller om det görs överhuvudtaget. Det blir oklart vad som händer efter det här. Om stödbehovet inte bedöms inleds inte ett klientskap enligt 34§ 2 mom. Den bilden får man åtminstone på basis av 34§ 2mom ("och en bedömning av stödbehovet inleds utifrån detta"). Det blir således nu oklart om det krävs en bedömning av stödbehovet för att inleda en klientrelation eller om det (samtalet) lämnar/stannar vid en stöddiskussion enligt bestämmelsen om rådgivning och handledning.

36§ 1mom. kan tolkas som att vissa klienter får enbart en ytlig bedömning av stödbehovet i det personliga samtalet medan vissa får en mer omfattande bedömning i det efterföljande arbetet inom socialt arbete och social handledning ("och vid behov i det efterföljande arbetet inom socialt arbete och social handledning"). Samtidigt blir det till och med oklart vem som kommer att få socialt arbete och social handledning enligt 15 § på grund av den andra meningen i 36§ 1mom. Det beror på att "vid behov"-kravet i 36§ 1 mom. kan tolkas som ett kriterium som behöver uppfyllas för att få socialt arbete och en omfattande bedömning av stödbehovet. Även om man får socialt arbete och social handledning enligt 15§ så innebär det inte att personen får specifik service på grund av 14a§, eftersom servicen är sekundär i förhållande till professionellt sakkunnigarbete.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Ei

Perustelut tiiviisti?

-

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Synföbundet understöder vammaisfoorumis utlåtande till denna del.

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

-

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Paragrafen och motiveringarna måste förtydligas och kompletteras så att socialarbetarens sakkunskap inte begränsas för mycket till mycket komplexa och komplicerade situationer. På grund av att det finns många steg (ventiler) som en person måste gå igenom och krav som måste uppfyllas för att överhuvudtaget ett klientskap ska inledas, vilket är kravet för att komma åt service, med socialvårdslagen som grund och många speciallagar som på olika sätt kopplar till den, är det av största vikt att socialarbetare också deltar i kartläggningen och beslutet som fattas i förhållande till personer med funktionsnedsättning och vuxna med många olika stödbehov. De ska också ha rätt till en egen kontaktperson, vilket enligt det nuvarande förslaget verkar riskera att snävas ner till allt färre situationer. Det gäller både de som anses uppfylla bestämmelsen om särskilt stöd i 5a § och de som tidigare ansetts ha uppfyllt den i gällande lag, men i och med att definitionen på 5a § blir snävare inte längre anses göra det, även om det kan vara fråga om personer med funktionsnedsättning eller vuxna med många olika stödbehov, såsom äldre personer med nedsatt kognitiv förmåga på grund av stroke, tumör, borrelios och som därutöver kan ha artros eller andra problem med rörelseförmågan, hörseln, synen osv. Om en specialiserad socialarbetare med kunskap om specifika funktionsnedsättningar och lagar (vilket innebär att hen också kan känna igen när anvisningar i välfärdsområden av exempelvis kundstyrgrupper går längre än lagen tillåter) saknas, riskerar personer med bland annat synnedsättning att bli utan även service enligt 14 a § (om de alltså flyttats från funktionshindersservicelagen i och med det snävare tillämpningsområdet), där socialt arbete och social handledning betonas som primärt och service som sekundärt.

Se också svar på fråga 6, 9, och 15.

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Det måste ses till att personen har tillräcklig behörighet (jämför med till exempel överläkare) och att den personen måste vara en socialarbetare, ingen annan person med övre högskoleexamen såsom en läkare eller ekonom.

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Att socialt arbete och social handledning inte mera ska utgöra förvaltningsbeslut som kan överklagas är ett problem. Men det är det även att utredningen av stödbehovet (enligt nuvarande lag 36–37 §§ servicebedömningen) inte regleras till innehållet, varken i socialvårdslagen eller i kunduppgiftslagen. Det är en allvarlig brist som måste korrigeras. I första hand borde det göras i socialvårdslagen, i andra hand i kunduppgiftslagen (med noggrann hänvisning i socialvårdslagen till relevant paragraf i kunduppgiftslagen). För det tredje är det mycket oroväckande att nuvarande utförliga lista på innehåll i klientplanen i 39 § ska till stor del avvecklas. Att motsvarande paragraf i kunduppgiftslagen kompletteras med en till rad i kunduppgiftslagen 43 § räcker inte nära på. Den är helt för allmän. Och mindre allmänna och tvetydiga lagparagrafer betyder mindre förpliktelser för välfärdsområdena och sämre rättssäkerhet för både klient och yrkesperson. I första hand borde bestämmelsen med innehållskrav bli kvar i socialvårdslagen i sin nuvarande form. I andra hand ska (med hänvisning i socialvårdslagen 39 § till kunduppgiftslagen 43 §) 39 § flyttas över i sin helhet till 43 § i kunduppgiftslagen till relevanta delar om innehåll. I tredje hand ska 43 § byggas ut så att klientens egna åsikter, önskemål och självbestämmanderätt framgår tydligare än nu. Om detta se bland annat Vammaisfoorumi:s uttalande. På samma sätt som 43 § borde 42 § bevaras och byggas ut. Dock vore det mest ändamålsenligt att förutom bevarande av 42 § bevara även 37 § i socialvårdslagen i den mån det är möjligt. Den absolut bästa lösningen vore såklart att servicebedömningen – med krav på när den ska göras av socialarbetare för grupper med särskilda stödbehov och med dess tidsfrister – hålls kvar. Detsamma gäller nuvarande 39 § i socialvårdslagen. Att nu höja tröskeln för vem som ska få klientplanen och därtill ta bort att den nödvändigtvis ska göras av en socialarbetare om det exempelvis är frågan om en person med synnedsättning och/eller annan funktionsnedsättning är oroväckande och går inte att stödja. Risker är särskilt när 5 a § snävas in och när 35 c §, 36 § och 34 § gör det otydligt när en klient överhuvudtaget går över alla trösklar som behövs för att en klientplan enligt 15 § ska göras (och då särskilt av en socialarbetare vars handlingsutrymme snävas allt mer in i 49 c §).

Om dokumentation se också svar på frågorna 6, 9 och 13.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Se svar på fråga 6.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

-

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Se svar på fråga 6.

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Se svar på fråga 6.

Jakobsson Matthias
Finlands svenska synförbund rf

Gärkman Anton
Finlands svenska synförbund rf